

رابطه هزینه حسابرسی مستقل با کیفیت سود و استقلال هیئت مدیره در بازار بورس اوراق بهادار تهران

دکتر روح الله رجبی*

محمود قربانی**

کیوان شعبانی***

چکیده

هدف از این پژوهش بررسی رابطه بین حق الزحمه حسابرسی مستقل، کیفیت سود و استقلال هیئت مدیره در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران است. برای این منظور ۷۰ شرکت طی سالهای ۱۳۸۴ الی ۱۳۸۸ مورد بررسی قرار گرفتند. برای آزمون فرضیات تحقیق از مدل رگرسیونی چند متغیره استفاده شده است. نتایج پژوهش نشان می دهد که بین حق الزحمه حسابرسی و کیفیت سود و استقلال هیئت مدیره رابطه معناداری وجود ندارد. همچنین متغیرهای اهرم مالی، زیان ده بودن شرکت در سال مالی قبل و بازده دارائیهای دارای رابطه معناداری با قیمت گذاری خدمات حسابرسی نمی باشند. اما متغیرهای اندازه شرکت، نوع موسسه حسابرسی، عمر شرکت از زمان پذیرش در بورس و نسبت دارایی های جاری به مجموع دارایی ها، رابطه مثبت و معناداری با قیمت گذاری خدمات حسابرسی دارند.

واژگان کلیدی: حق الزحمه حسابرسی مستقل، حاکمیت شرکتی، مدیریت سود، استقلال هیئت مدیره

* استادیار دانشگاه صنعت نفت

** دانشجوی دکتری حسابداری دانشگاه تهران (نویسنده مسئول: emperor.۱۳۹۰@yahoo.com)

*** دانشجوی دکتری حسابداری دانشگاه تهران

۱- مقدمه

در این پژوهش به بررسی رابطه بین حقالزحمه حسابرسی با کیفیت سود و استقلال هیئت مدیره پرداخته شده است. این رابطه از لحاظ علمی و حرفه ای حائز اهمیت است. میزان حق الزحمه حسابرسی و رفتار حسابرس در پژوهشهای بسیاری مورد مطالعه قرار گرفته است که نتایج بعضی از آن ها هم مغایر با سایرین بوده است. با این وجود، رابطه مورد مطالعه برای سازمان های قانون گذار نظیر بورس اوراق بهادار جهت کمک به افزایش استقلال حسابرسان و برقراری مکانیزم های حاکمیت شرکتی مفید خواهد بود. مدیران به طور بالقوه انگیزه لازم را برای دستکاری سود دارند (دیفاند و پارک^۱، ۱۹۹۷). این انگیزه ممکن است به دلیل ماهیت قراردادهای صریح مانند برنامه های پاداش مدیران و یا قراردادهای ضمنی مانند قرارداد با خریداران و فروشندگان باشد (بکر^۲ و همکاران، ۱۹۹۸). نتیجه پژوهش های بسیاری حاکی از این است که حق الزحمه حرفه ای مناسب و نه الزاماً زیاد، باعث افزایش اعتماد حسابرس و حسابرسی شونده خواهد شد (بکر و همکاران، ۱۹۹۸؛ ماگه و تسینگ^۳، ۱۹۹۰). از طرف دیگر می توان انتظار داشت که هر چه کیفیت سود بالاتر باشد، به معنی اعمال نظارت های بیشتر و سطح سلامت گزارشگری بالاتر است و در نتیجه حسابرسی به عنوان یک مکانیزم نظارتی، مستلزم صرف منابع کمتری است.

هر چند وجود حسابرسی می تواند به عنوان یک مکانیزم نظارتی قدرتمند در کاهش مشکلات ناشی از نمایندگی مفید واقع شود، با این حال، وجود یک هیئت مدیره مستقل هم می تواند به عنوان یک مکانیزم حاکمیت شرکتی دیگر، در حل چنین مشکلاتی تاثیرگذار باشد. شواهد تجربی وجود دارد که نشان می دهد هیئت مدیره مستقل میزان تقلب مدیریتی را کاهش می دهد (دی-چاو^۴ و همکاران، ۱۹۹۶؛ کلین^۵، ۲۰۰۲؛ پیسنل^۶ و همکاران، ۲۰۰۰). بنابراین می توان انتظار داشت هر چه میزان استقلال هیئت مدیره بیشتر باشد، اعمال نظارت بیشتر می شود و سلامت گزارشگری در سطح بالاتری خواهد بود و در نتیجه حسابرسی به عنوان یک مکانیزم نظارتی، مستلزم صرف منابع کمتری می باشد.

ممکن است بررسی حق الزحمه حسابرسی و مدیریت سود به تنهایی منجر به یک تحلیل ناقص شود و مداخله یک متغیر دیگر در تعیین دقیقتر روابط سودمند خواهد بود. در این پژوهش از استقلال هیئت مدیره به عنوان متغیر سوم در این رابطه استفاده شده است.

- 1- DeFond & Park
- 2- Becker
- 3- Magee & Tseng
- 4- Dechow
- 5- Klein
- 6- Peasnell

۲- مروری بر پیشینه پژوهش

۲-۱) تحقیقات خارجی

نتیجه حاصل از پژوهش ماگه و تیسنگ (۱۹۹۰) بیانگر وجود یک رابطه معنادار بین مدیریت سود و هزینه حسابرسی است. شواهد پژوهشی بسیاری وجود دارد مبنی بر اینکه در کار حسابرسی سعی بر کنترل هزینه حسابرسی وجود دارد و این انگیزه بر حداقل‌زخمه حسابرسی تأثیر مستقیم دارد (باربر^۱ و همکاران، ۱۹۸۷؛ فرانسیس و سیمون^۲، ۱۹۸۷ و ۱۹۸۸). با این وجود نتیجه پژوهش‌های دیگری حاکی از وجود رابطه بین کیفیت حسابرسی و حق الزخمه خدمات غیر حسابرسی است (اشباق^۳ و همکاران، ۲۰۰۳؛ فرانکل^۴ و همکاران، ۲۰۰۲؛ لارکر و ریچاردسون^۵، ۲۰۰۴). پژوهش‌های انجام شده در زمینه حق الزخمه حسابرسی و مدیریت سود نتایج متناقضی را به همراه داشته است. نتایج برخی از تحقیقات بیانگر وجود رابطه مثبت بین این دو متغیر است، در حالیکه در برخی دیگر شواهدی مبنی بر وجود رابطه منفی ارائه شده است (فرانکل، ۲۰۰۲). با این حال نتایج سایر تحقیقات بیانگر عدم وجود رابطه بین حق الزخمه حسابرسی و مدیریت سود است (اشباق و همکاران، ۲۰۰۳ و لارکر و همکاران، ۲۰۰۴). ممکن است این نتایج مختلف به دلیل تفاوت در ساختار پژوهش، روش‌های اقتصادی و یا محدودیت در جمع‌آوری داده‌ها باشد.

۲-۲) تحقیقات داخلی

در دهه گذشته چندین پژوهش در ایران در زمینه عوامل تأثیرگذار بر حق الزخمه حسابرسی انجام شد. رجبی و خشویی (۱۳۸۷) دریافتند که بین برخی از عوامل مرتبط با هزینه‌های نمایندگی و قیمت‌گذاری خدمات حسابرسی رابطه معنی‌داری وجود دارد.

ستایش و همکاران وی (۱۳۸۹)، رابطه برخی از جنبه‌های حاکمیت شرکتی با فعالیت هموارسازی سود شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران را بررسی نمودند. آن‌ها شرکت‌های هموارساز و غیر هموارساز سود را بر اساس مدل‌های سود ناخالص، سود عملیاتی و سود خالص تفکیک نمودند و متوجه شدند که کیفیت حسابرسی بر هموارسازی سود در هر سه سطح مؤثر می‌باشد. افزون بر آن درصد اعضای غیر موظف هیئت مدیره در هموارسازی سود خالص و مالکیت نهادی و مدیریتی در هموارسازی سود عملیاتی و سود خالص عوامل مؤثری محسوب می‌شوند و در نهایت استقلال هیئت مدیره تأثیری بر هموارسازی سود ندارد.

نیکبخت و تنانی (۱۳۸۹) به بررسی عوامل مؤثر بر حق الزخمه حسابرسی پرداختند و متوجه شدند که متغیرهای حجم عملیات (اندازه) شرکت، پیچیدگی عملیات شرکت، نوع مؤسسه حسابرسی و تورم ارتباط معنی‌داری با حق الزخمه حسابرسی دارند، ولی متغیرهای ریسک حسابرسی و تحصیلات و تجربه مسئول تهیه کننده صورت‌های مالی، با متغیر وابسته (حق الزخمه حسابرسی) فاقد ارتباط آماری بودند.

- 1- Barber
- 2- Francis & Simon
- 3- Ashbaugh
- 4- Frankel
- 5- Larcker & Richardson

نمازی و بایزیدی (۱۳۹۰) به بررسی کیفیت حسابرسی و مدیریت سود در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند و دریافتند که در حالت کلی یک رابطه مثبت و ضعیف بین معیارهای اندازه حسابرس (حسن شهرت حسابرس) و دوره تصدی حسابرس و مدیریت سود وجود دارد، ولی این رابطه از لحاظ آماری معنی دار نمی باشد. همچنین رابطه بین متغیرها به صورت جداگانه بررسی شده و نتایج نشان داد که بین مدیریت سود و اندازه حسابرس، یک رابطه مثبت ولی غیر معنی دار و همچنین بین مدیریت سود و دوره تصدی حسابرس رابطه مثبت و معنی دار وجود دارد.

طبری و همکاران (۱۳۹۰) در جستجوی یافتن رابطه عوامل نظام راهبری با حق الزحمه حسابرسی مستقل شرکت ها متوجه شدند که از بین ده عامل مورد بررسی، درصد مالکیت نهادهای دولتی و شبه دولتی و نوع حسابرس با حق الزحمه حسابرسی مستقل رابطه مستقیم و معناداری دارد. جعفری و همکاران (۱۳۹۱) به بررسی رابطه متغیرهای هزینه نمایندگی و حق الزحمه حسابرسی پرداختند. نتایج تحقیق آنها نشان داد که بین شاخص های هزینه نمایندگی و حق الزحمه حسابرسی رابطه معناداری وجود دارد.

طبری و همکاران (۱۳۹۱) به بررسی تأثیر مسائل نمایندگی ناشی از جریانهای نقدی آزاد شرکت ها بر قیمت گذاری خدمات حسابرسی مستقل پرداختند و نتایج تحقیق نشان داد که حق الزحمه حسابرسی در شرکت هایی که جریان های نقدی آزاد آن ها بالا و فرصت های رشد آن ها زیاد می باشد، بالاتر از شرکت هایی است که جریان های نقدی آزاد آنها پایین اما فرصت های رشد بالایی دارند. به علاوه در شرکت هایی که جریان های نقدی آزاد و فرصت های رشد آنها بالا باشد، با افزایش میزان بدهی ها میانگین حق الزحمه حسابرسی افزایش می یابد. اما بر طبق نتایج حاصل، افزایش میزان سود تقسیمی موجب کاهش مسئله نمایندگی ناشی از جریان های نقدی آزاد نمی شود.

تنانی و علوی (۱۳۹۲) به بررسی مقایسه ای عوامل مؤثر بر حق الزحمه حسابرسی صورت های مالی از منظر حسابرسان مستقل و مدیران اجرایی پرداختند. نتایج تحقیق آنها حاکی از آن بود که در هیچ یک از حوزه های خاص صاحبکار، خاص حسابرس و خاص کار حسابرسی بین نظر حسابرسان مستقل و مدیران مالی تفاوت معنی داری وجود ندارد.

۳- بیان مفروضات

۳-۱- مدیریت سود

توجه عمومی به مدیریت سود به صورت جدی از ۱۹۹۸ یعنی زمان ارائه سخنرانی «آرتور لویت» رئیس کمیسیون بورس اوراق بهادار^۱ تحت عنوان «بازی ارقام» در مرکز قانون و تجارت دانشگاه نیویورک آغاز شد. از آن زمان به بعد، مدیریت سود به طور فزاینده ای مورد توجه مقررات گذاران و

1- Securities and Exchange Commission

در بطن تعداد زیادی ارائه مجدد سود بوده است.

حسابرسی به عنوان یک ابزار عمده برای کاهش هزینه های نمایندگی، توسط شرکت ها مورد استفاده قرار می گیرد (جنسن و مک لینگ^۱، ۱۹۷۶). حسابرسی در یک مقیاس گسترده در جهت کاهش نکات همراه کننده اطلاعات حسابداری ایفای نقش می کند (بکر و همکاران، ۱۹۹۸). همچنین به عقیده واتس و زیمرمن^۲ (۱۹۸۳)، عامل تعیین کننده کیفیت حسابرسی، احتمال کشف و گزارش اشتباهات صورت های مالی است که با استقلال حسابرس در ارتباط می باشد. شواهد حاصل از پژوهش های متعدد بیانگر این است که شرکت ها سود خود را بنا به مصلحت تغییر می دهند (دفوند و پارک^۳، ۱۹۹۷؛ الیوت و شاو^۴، ۱۹۸۸؛ هیلی^۵، ۱۹۸۵؛ جونز^۶، ۱۹۹۱؛ کینی و مک دنیل^۷، ۱۹۸۹؛ مک نیکلز و ویلسون^۸، ۱۹۸۸). در تحقیق واتس و هنسن^۹ (۱۹۹۷) پیشنهاد شده است که حسابرسی باید از طریق انجام انتخاب های استراتژیک توسط شرکت و حسابرس، مستقر گردد. بنابراین، بی طرفی و استقلال حسابرس بر میزان حق الزحمه حسابرسی تاثیر گذار است.

نتیجه چندین پژوهش حاکی از این است که میزان کار حسابرسی و ریسک قانونی بر حق الزحمه حسابرسی تاثیر گذار است (جوی^{۱۰} و دیگران، ۲۰۰۴؛ سیمونیچ^{۱۱}، ۱۹۸۰). بنابراین همواره در تعیین رابطه بین حق الزحمه حسابرسی و کیفیت حسابرسی با در نظر گرفتن تمایل مدیران به بیش نمایی سود، چالش وجود داشته است (دیگرگ^{۱۲} و همکاران، ۱۹۹۹) و در بازارهایی که مدیریت سود در سطح گسترده تری انجام می شود انگیزه برای انجام تحقیق در چنین زمینه هایی بیشتر است (کارامانیکس و لنوکس^{۱۳}، ۲۰۰۸).

در هر صورت نتیجه پژوهش بازرمین^{۱۴} و همکاران (۱۹۹۷) حاکی از این است که خسارت ناشی از ناکامی های حسابرسی و شهرت لطمه دیده، ممکن است بیانگر یک مساله دیگر باشد و آن این است که ممکن است یک جهت گیری ناآگاهانه به دلیل تقابل اجتماعی با حسابرسی شونده، مانع انجام بیطرفانه حسابرسی شود. منظور از تقابل اجتماعی با حسابرسی شونده، برخورد روانی شخصیت حسابرس با شخصیت حسابرسی شونده به دلایل متعدد است که می تواند به طور ناخودآگاه بر عملکرد حسابرس تاثیر گذارد. بنابراین، ماهیت مدیریت سود، میتواند الزاماً بر قیمت حسابرسی تاثیر مستقیم نداشته باشد. در این خصوص در ادبیات پژوهش نتیجه قطعی گرفته نشده است، زیرا در بسیاری از تحقیقات رابطه معناداری بین این دو متغیر یافت نشده است (آنتل^{۱۵} و همکاران، ۲۰۰۶؛ اشباق، ۲۰۰۳؛ چانگ و کالپر^{۱۶}، ۲۰۰۳؛ لارکر و ریچاردسون، ۲۰۰۴؛ رینولد^{۱۷} و همکاران، ۲۰۰۴). همچنین کردستانی و رحیمی (۱۳۸۹) به بررسی اثر کیفیت حسابرسی بر هزینه سرمایه سهام عادی و مدیریت سود پرداختند و نتیجه پژوهش آنها وجود رابطه بین کیفیت حسابرسی و هزینه سرمایه سهام

1- Jensen & Meckling

2- Watts and Zimmerman

3- DeFond & Park

4- Elliott & Shaw

5- Healy

6- Jones

7- Kinney & McDaniel

8- McNichols & Wilson

9- Hansen and Watts

10- Choi

11- Simunic

12- Degeorge

13- Caramanis & Lennox

14- Bazerman

15- Antle

16- Chung & Kallapur

17- Reynolds

عادی و مدیریت سود را رد نمود. با این وجود فرضیه اول ما می تواند اینگونه مطرح شود:

فرضیه اول: هزینه حسابرسی با مدیریت سود رابطه مستقیم دارد.

۲-۳) استقلال هیئت مدیره

کارآمدی هیئت مدیره با عواملی نظیر تقلب در صورت های مالی (بیزلی^۱، ۱۹۹۶) و دستکاری کمتر سود در ارتباط است (دیچاو، ۱۹۹۶). نتیجه پژوهش های بسیاری حاکی از وجود یک رابطه مستقیم بین حاکمیت شرکتی بهتر، عملیات و عملکرد بازار سهام کارتر است (کامپیر^۲ و همکاران، ۲۰۰۳؛ ماسولیس^۳ و همکاران، ۲۰۰۷). همچنین شواهد تجربی وجود دارد که نشان می دهد وجود نمایندگان برون سازمانی در هیئت مدیره باعث افزایش ثروت سهامداران می شود (والاس و کراوان^۴، ۲۰۰۱) و تقلب در صورت های مالی را کاهش می دهد (اگراوال و نوبر^۵، ۱۹۹۶؛ باهالا و راوو^۶، ۱۹۹۵؛ ردیکر و ست^۷، ۱۹۹۵). نتیجه پژوهش کاتر و همکاران (۱۹۹۷) بیانگر وجود رابطه مثبت بین استقلال هیئت مدیره و حمایت از منافع سهامداران است (کاتر^۸ و همکاران، ۲۰۰۲). کارسلو^۹ و همکارانش (۲۰۰۲) در پژوهش خود متوجه این مساله شدند که رابطه بین هیئت مدیره و انجام خدمات حسابرسی ممکن است به صورت رسمی یا غیر رسمی باشد. جنبه رسمی رابطه از این جهت است که هیئت مدیره، حسابرس را انتخاب می نماید تا رضایت سهامداران جلب شود و طی قراردادی، تمام اهداف حسابرسی و حق الزحمه پیشنهادی تعیین می گردد. جنبه غیررسمی رابطه از این جهت است که وجود یک هیئت مدیره کارآمد باعث می شود تا حسابرس سعی نماید خدمات خود را با کیفیت مطلوب عرضه کند، رضایت خاطر مشتری را تامین کند و از منافع سهامداران محافظت نماید. نتیجه چندین پژوهش حاکی از این است که هیئت مدیره تلاش می کند تا حسن شهرت خود را حفظ نماید (فاما و جنسن^{۱۰}، ۱۹۸۳؛ گیلسون^{۱۱}، ۱۹۹۰)، تعهدات قانونی خود را انجام دهد (سالمن^{۱۲}، ۱۹۹۰) و در نهایت از منافع سهامداران با به کارگیری حسابرسی با کیفیت محافظت نماید. بنابراین می توان نتیجه گرفت که در صورتیکه هیئت مدیره واجد صلاحیت لازم باشد، متقاضی انجام حسابرسی با حداکثر کیفیت می باشد تا از منافع خودش و سهامداران حفاظت نماید (کارسلو، ۲۰۰۲).

تحقیقات دانشگاهی اندکی در زمینه هزینه حسابرسی و ویژگی های حاکمیت شرکتی انجام شده است. نتیجه چندین پژوهش بیانگر این است که یک رابطه مثبت بین هزینه حسابرسی و ویژگی های حاکمیت شرکتی وجود دارد شاید به این دلیل که تقاضا برای حاکمیت شرکتی قویتر مستلزم تقاضا برای حسابرسی با کیفیتتر است (آبوت^{۱۳} و همکاران، ۲۰۰۳؛ فن و وانگ^{۱۴}، ۲۰۰۵؛ گودین استوارت و کنت^{۱۵}، ۲۰۰۶). بررسی ادبیات پژوهش های انجام شده در زمینه رابطه بین استقلال هیئت

- 1- Beasley
- 2- Gompers
- 3- Masulis
- 4- Cravens & Wallace
- 5- Agrawal & Knoeber
- 6- Bathala & Rao
- 7- Rediker & Seth
- 8- Cotter

- 9- Carcello
- 10- Fama & Jensen
- 11- Gilson
- 12- Sahlman
- 13- Abbott
- 14- Fan & Wong
- 15- Goodwin-Stewart & Kent
- 16- Griffin

مدیره و حق الزحمه حسابرسی بیانگر وجود یک رابطه مثبت بوده است (کالرسو، ۲۰۰۲؛ گریفین^{۱۶} و همکاران، ۲۰۰۸). به این معنی که مدیران مستقل تلاش می نمایند تا با استخدام حسابرسان بهتر و انجام حسابرسی با کیفیت، به بهترین شکل ممکن موجب رضایت خاطر ذی نفعان گردند (کوهن و هانو^{۱۷}، ۲۰۰۰). با این وجود رجبی و خشوئی (۱۳۸۷) متوجه شدند که بین نسبت اعضای غیرموظف هیئت مدیره به کل با حق الزحمه خدمات حسابرسی رابطه معناداری وجود ندارد. همچنین نتیجه پژوهش توسی^{۱۸} و همکارانش (۲۰۰۱)، بیانگر این بود که رابطه مزبور الزاماً یکنواخت نیست و با ارائه شواهدی مبنی بر وجود یک رابطه منفی ابراز داشتند که حاکمیت بهتر نیاز به کیفیت حسابرسی را کاهش می دهد. با این وجود فرضیه دوم ما به این شکل مطرح می شود:

فرضیه دوم: هزینه حسابرسی با استقلال هیئت مدیره رابطه مستقیم دارد.

۳-۳- متغیرهای کنترل

متغیرهای کنترل و پیش بینی های ما برگرفته از پژوهش های گذشته می باشد. اندازه شرکت (SIZE) به طور تجربی به عنوان قوی ترین متغیر توصیفی در نظر گرفته شده است (کوبین^۲، ۲۰۰۲؛ فرانسیس، ۱۹۸۴؛ سیمونیچ، ۱۹۸۰). اندازه شرکت از طریق لگاریتم طبیعی مجموع دارایی ها محاسبه شده است. نوع حسابرِس (AUD) برای طبقه بندی کیفیت حسابرسی در نظر گرفته شده است (دانجلو^۴، ۱۹۸۱؛ فرانسیس، ۱۹۸۴؛ فرانسیس و ویلسون، ۱۹۸۸). معمولاً در تحقیقات خارجی نوع حسابرِس از طریق تعیین چهار حسابرِس بزرگ تعیین شده است. ما در این پژوهش دو موسسه (سازمان حسابرسی و موسسه حسابرسی مفیدراهر) را به عنوان حسابرِس بزرگ در نظر گرفتیم. عمر عضویت در بورس (ListAGE) و عرضه سهام به عموم، ممکن است در هزینه حسابرسی تاثیر بگذارد (های و همکاران، ۲۰۰۶). با در نظر گرفتن پژوهش مذکور ما از نسبت اهرم (LEV) و نسبت دارایی جاری به مجموع دارایی ها (CUR) استفاده کردیم. وجود زیان در سال مالی گذشته (Loss) و بازده دارایی ها (ROA) به عنوان معیار ریسک حسابرسی و تاثیرگذار در حق الزحمه حسابرسی در نظر گرفته شده اند (چان و همکاران، ۱۹۹۳؛ سیمونیچ، ۱۹۸۰).

۴) روش شناسی

۴-۱- مدل آزمون

برای آزمون فرضیه های بیان شده، ما از مدل رگرسیون خطی زیر همراه با روش حداقل

1- Cohen & Hanno

2- Tsui

3- Cobbin

4- DeAngelo

مربعات (OLS) استفاده کردیم. مدل مزبور به شرح زیر است:
معادله (۱)

$AF = \beta_0 + \beta_1 ADA_j + \beta_2 BoDIND_j + \beta_3 SIZE_j + \beta_4 AUD_j + \beta_5 ListAGE_j + \beta_6 LEV_j + \beta_7 CUR_j + \beta_8 LOSS_j + \beta_9 ROA_j + u_j$	
AF	حق الزحمه حسابرسی
ADA	مدیریت سود
BoDIND	نسبت عضوهای غیر موظف هیئت مدیره به مجموع اعضا
SIZE	لگاریتم طبیعی مجموع دارایی ها
AUD	حسابرسی توسط چهار حسابرس بزرگ عدد ۱، در غیر این صورت صفر
ListAGE	قدمت عضویت در بورس
LEV	نسبت ارزش دفتری بدهی بلند مدت به سرمایه
CUR	نسبت دارایی های جاری به مجموع دارایی ها
LOSS	اگر شرکت متحمل زیان شده است عدد ۱، در غیر این صورت صفر
ROA	نسبت سود قبل از بهره و مالیات به مجموع دارایی ها

۲-۴- جمع آوری داده

اطلاعات ۷۰ شرکت در سال های ۸۴ تا ۸۸ و در مجموع ۳۵۰ سال/شرکت برای آزمون فرضیات مورد استفاده قرار گرفته است. به دلیل محدودیت در دسترسی به مبلغ حق الزحمه حسابرسی مستقل و فقدان منبع اطلاعاتی مرسوم برای گردآوری این داده، حق الزحمه حسابرسی تنها ۷۰ شرکت در بین سال های مذکور بدست آورده شد. در انتخاب شرکت ها سعی بر این بود که از تمامی صنایع استفاده شود البته شرکت های تامین مالی و شرکت هایی که سال مالی غیر از ۲۹ اسفند داشتند از نمونه حذف شدند. با وجود تلاش گروه پژوهش اطلاعات سال های ۸۹ و ۹۰ از نظم و قابلیت اعتماد لازم برخوردار نبود. به همین دلیل به اطلاعات سال های ۸۴ تا ۸۸ اکتفا گردید.

۴-۳- مدیریت سود

متغیر مدیریت سود (ADA) با استفاده از مدل معروف جونز^۱ (۱۹۹۱) که توسط دیفاند و جیامبالوو^۲ (۱۹۹۴) تعدیل شده، محاسبه شده است. در این مدل اقلام تعهدی اختیاری به عنوان تابعی از تغییرات در فروش و سطح ماشین آلات، تجهیزات و دارایی های ثابت و با استفاده از معادله رگرسیون خطی زیر تعیین می شود:

معادله (۲)

$ACC_{it} / TA_{t-1} = \alpha_1 (1 / TA_{t-1}) + \beta (\Delta Sales_{it} / TA_{t-1}) + \gamma (PPE_{it} / TA_{t-1}) + e_{it}$	
برابر است با مجموع اقلام تعهدی که به صورت زیر محاسبه می شود: تغییر در دارایی های جاری منهای تغییر در بدهی های جاری منهای استهلاک ($\Delta CA_{it} - \Delta CL_{it} - \Delta DEP_{it}$)	ACC_{it}
برابر است با تغییر در فروش خالص ($Sales_{it} - Sales_{it-1}$)	$\Delta Sales_{it}$
میزان ماشین آلات، تجهیزات و دارایی های ثابت در هر سال	PPE_{it}
مجموع دارایی های شرکت در پایان هر سال	TA_{it}

با در نظر گرفتن معادله (۲) اقلام تعهدی اختیاری از طریق معادله زیر قابل محاسبه است:

معادله (۳)

$DAC_{it} = ACC_{it} / TA_{it} - \alpha_1 (1 / TA_{it-1}) + \beta (\Delta SALES_{it} / TA_{it-1}) + \gamma (PPE_{it} / TA_{it-1})$
استفاده از این مدل چندین دلیل داشته است: نخست، استفاده از این مدل بسیار رایج است و در پژوهش های زیادی به کار گرفته شده است (وارفیلد، ۱۹۹۵؛ رینولد و فرانسیس، ۲۰۰۱؛ وانگ، ۲۰۰۶؛ کلین، ۲۰۰۶ و دیگران)، بنابراین صحت و قابلیت اعتماد نسبت به پارامترهای محاسبه شده افزایش می یابد. دوم، اثر اقلام متحرک را کنترل می کند و سوم، مدل مزبور قدرت آزمون هایی که رفتار سری های زمانی را برای اقلام تعهدی اختیاری مورد بررسی قرار می دهد، افزایش می دهد (سابرامانیام^۳، ۱۹۹۶). از اعداد محاسبه شده حاصل از معادله (۲) به عنوان معیار مدیریت سود استفاده می شود. استفاده از مقدار مطلق برای مدیریت سود به این دلیل است که از مدیریت سود هم برای کاهش و هم برای افزایش اقلام تعهدی برای محاسبه سود مورد نظر استفاده می شود (کلین، ۲۰۰۶؛ رینولد و فرانسیس، ۲۰۰۱؛ وانگ، ۲۰۰۶؛ وارفیلد^۴ و همکاران، ۱۹۹۵) و عدد بالاتر نشان دهنده سطح بالاتری از مدیریت سود است.

1- Jones

2- Defond and Jiambalvo

3- Subramanyam

4- Warfield

۵- یافته های پژوهش

۵-۱) آمار توصیفی

آمار توصیفی صرفاً به توصیف جامعه می پردازد و هدف آن محاسبه پارامترهای جامعه است. در این بخش کمیت های آماری متغیرها بر اساس مدل های استفاده شده بیان می شود. این کمیت ها شامل میانگین، میانه، انحراف معیار، کوچکترین و بزرگترین داده است که در نگاره (۱) نمایش داده شده است.

همچنین آزمون نرمال بودن متغیرها با استفاده از آزمون کلموگروف-اسمیرنوف انجام شد، که نتایج نشان داد تمامی متغیرها نرمال هستند.

نگاره (۱)- آمار توصیفی

	Mean	Median	Std. Deviation	Minimum	Maximum
AF	۵,۰۷	۵,۰۱	۰,۵۰	۴,۰۱	۶,۷۷
ADA	۰,۸	-۰,۴	۰,۴۵	-۱,۹۲	۰,۵۷
BoDIND	۰,۵۵	۰,۵	۰,۲۱	۰,۱۷	۱,۵
SIZE	۱۲,۹۱	۱۲,۶۹	۱,۱۸	۱۰,۹۸	۱۵,۹۷
AUD	۰,۰۷	۰	۰,۲۵	۰	۱
ListAGE	۵,۰۲	۵	۱,۳۷	۱	۷
LEV	۰,۳۵	۰,۱۵	۰,۶۲	-۱,۲۲	۳,۷۶
CUR	۰,۶۰	۰,۶۵	۰,۲۶	۰,۰۸	۱,۸۳
loss	۰,۱۳	۰	۰,۳۴	۰	۱
ROA	۰,۱۲	۰,۱	۰,۱۱	-۰,۱۷	۰,۳۷

۵-۲) آمار استنباطی

نتایج مربوط به آزمون همبستگی پیرسون بین متغیرهای کمی مدل در نگاره شماره (۲) نمایش داده شده است.

$$\begin{cases} H_0: \rho = 0 \\ H_1: \rho \neq 0 \end{cases}$$

همبستگی وجود ندارد.

همبستگی وجود دارد.

اگر سطح معنی داری همبستگی پیرسون کوچکتر از ۰,۰۵ باشد، فرض صفر آزمون رد می شود، و به این معنی باشد که بین متغیرهای همبستگی وجود دارد. همانطور که در نگاره شماره (۲) مشاهده می شود، بین متغیرهای مدیریت سود و استقلال هیئت مدیره همبستگی وجود ندارد. نتایج آزمون همبستگی بین سایر متغیرهای مدل نیز در این نگاره نمایش داده شده است.

نگاره شماره (۲) - همبستگی پیرسون بین متغیرهای کمی مدل

		ADA	BoDIND	SIZE	ListAGE	LEV	CUR	ROA
ADA	Pearson	۱						
	Sig. (2-tailed)							
BoDIND	Pearson	-۰,۱۱	۱					
	Sig. (2-tailed)	۰,۱۰						
SIZE	Pearson	-۰,۲۱	۰,۱۵۴	۱				
	Sig. (2-tailed)	۰,۰۰۲	۰,۰۲۳					
ListAGE	Pearson	۰,۱۵۳	۰,۰۶۵	۰,۰۵۶	۱			
	Sig. (2-tailed)	۰,۰۲۴	۰,۳۴	۰,۴۱۲				
LEV	Pearson	-۰,۲۶۳	۰,۰۲۱	۰,۲۹۴	-۰,۱۰۵	۱		
	Sig. (2-tailed)	۰,۰۰۰	۰,۷۵۶	۰,۰۰۰	۰,۱۲۲			
CUR	Pearson	۰,۲۹	-۰,۱۱۷	-۰,۳۸۶	۰,۰۸۸	-۰,۳۹۳	۱	
	Sig. (2-tailed)	۰,۰۰۰	۰,۰۸۵	۰,۰۰۰	۰,۱۹۶	۰,۰۰۰		
ROA	Pearson	-۰,۲۴۲	۰,۱۴۳	۰,۰۶۰	-۰,۰۴۵	-۰,۱۶۲	۰,۰۲۲	۱
	Sig. (2-tailed)	۰,۰۰۰	۰,۰۳۴	۰,۳۷۸	۰,۵۱۳	۰,۰۱۷	۰,۷۵	

نتایج مربوط به برآزش مدل تحقیق در نگاره (۳) نمایش داده شده است. همانطور که پیشتر توضیح داده شد، در این تحقیق رابطه بین استقلال هیئت مدیره و مدیریت سود با قیمت گذاری خدمات حسابرسی مورد بررسی قرار گرفته است. برای انجام تحلیل آماری ابتدا کلیه شرکتها به صورت یک مجموعه مورد تحلیل قرار گرفته اند و سپس با استفاده از میانه لگاریتم دارایی ها (۱۲/۹۷۸)، شرکت ها به دو دسته بزرگ و کوچک تقسیم شدند و سپس مورد بررسی قرار گرفتند.

نگاره (۳) - نتایج برازش مدل تحقق

$AF = \beta_0 + \beta_1 ADA_j + \beta_2 BoDIND_j + \beta_3 SIZE_j + \beta_4 AUD_j + \beta_5 ListAGE_j + \beta_6 LEV_j + \beta_7 CUR_j + \beta_8 LOSS_j + \beta_9 ROA_j + u_j$				
سطح معنی داری	آماره t	Std. Error	ضریب	متغیر توضیحی
۰.۸۸۲	۰.۱۴۹	۱۳.۵۶۲	۲.۰۱۷	ADA
۰.۷۴۷	-۰.۳۲۳	۳۰.۶۵۱	-۹.۹۰۶	BoDIND
۰.۰۰۰	۱۱.۵۱۲	۵.۶۸۳	۶۵.۴۱۶	SIZE
۰.۰۰۰	۶.۵۲۳	۲۴.۶۲۸	۱۶۰.۶۳۸	AUD
۰.۰۰۱	۳.۵۰۱	۴.۸۴۱	۱۶.۹۴۷	ListAGE
۰.۹۶۴	-۰.۰۴۵	۰.۳۵۰	-۰.۰۱۶	LEV
۰.۰۱۰	۲.۵۸۷	۱۶.۰۱۵	۴۱.۴۳۷	CUR
۰.۰۹۴	۱.۶۸۰	۲۰.۵۲۸	۳۴.۴۷۸	loss
۰.۵۰۴	-۰.۶۷۰	۵۹.۱۳۴	-۳۹.۶۰۶	ROA
۰.۰۰۰	-۱۰.۰۷۱	۷۷.۱۸۰	-۷۷.۳۱۲	C
ضریب تعیین				
۰.۵۰۷				
ضریب تعیین تعدیل شده				
۰.۴۸۹				
آماره F				
۲۷.۱۱۲				
Prob(F-statistic)				
۰.۰۰۰				
آماره دوربین-واتسون				
۲.۳۸۲				

همانطور که در نگاره مذکور نمایش داده شده است، معنادار بودن آماره F به این معناست که برازش انجام شده در کل معنادار است و می توان بر آن اتکاء کرد. از طرفی ضریب تعیین تعدیل شده ۰/۴۸۹ می باشد، که نشان می دهد ۴۸/۹ درصد از تغییرات متغیر وابسته مدل بوسیله متغیرهای مستقل قابل تبیین است. همچنین معنادار بودن آماره دوربین واتسون نشان دهنده این مطلب می باشد که بین جمله های خطای الگوی معرفی شده، همبستگی وجود ندارد. با توجه به سطح معنی داری مدیریت سود که ۰/۸۸۲ و استقلال هیئت مدیره که ۰/۷۴۷ است، می توان اینگونه استدلال کرد که مدیریت سود و استقلال هیئت مدیره با قیمت گذاری خدمات حسابرسی دارای رابطه معناداری نیستند. همچنین متغیرهای کنترل اهرم مالی، زیان ده بودن شرکت در سال مالی قبل و بازده داراییها دارای رابطه معناداری با قیمت گذاری خدمات حسابرسی نمی باشند. اما متغیرهای

اندازه شرکت، نوع موسسه حسابرسی، عمر شرکت از زمان پذیرش در بورس و نسبت دارایی های جاری به مجموع دارایی ها رابطه مثبت و معناداری با قیمت گذاری خدمات حسابرسی دارند. که با توجه به توضیحات ارائه شده، هر دو فرضیه تحقیق رد شدند.

نتایج رگرسیون مربوط به تقسیم شرکتها به دو دسته بزرگ و کوچک در نگاره شماره (۴) نمایش داده شده است. برای تقسیم شرکتها به دو دسته از میانه لگاریتم طبیعی دارایی های شرکتها (۱۲,۹۷۸) استفاده شده است. همانطور که مشاهده می شود، نتایج برازش انجام شده برای شرکتهای کوچک به جزء در متغیر نوع حسابرسی مشابه با نتایج شرکتهای بزرگ می باشد: همچنین نتایج نشان می دهد که تقسیم شرکتها به دو دسته کوچک و بزرگ تاثیری بر رابطه بین مدیریت سود و استقلال هیئت مدیره با قیمت گذاری خدمات حسابرسی ندارد.

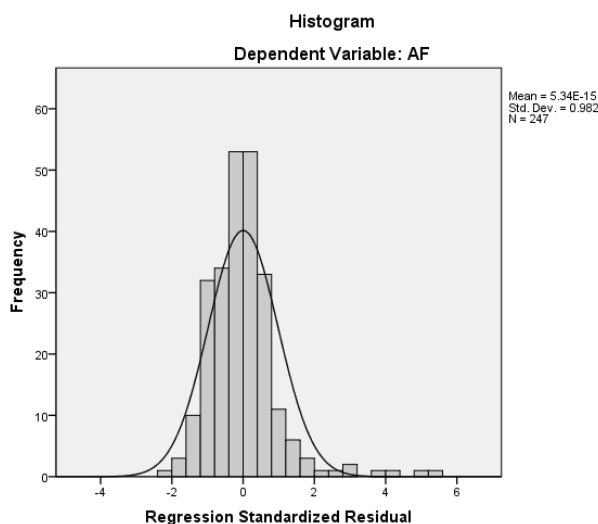
نگاره شماره (۴) - نتایج برازش مدل تحقیق برای شرکت های بزرگ و کوچک

شرکتهای کوچک		شرکتهای بزرگ		متغیر توضیحی
سطح معنی داری	ضریب	سطح معنی داری	ضریب	
۰.۶۸۰	۴.۴۸۶	۰.۱۱۵	-۳۲.۵۰	ADA
۰.۷۰۵	۱۱.۱۶۰	۰.۹۳۸	-۳.۳۹۶	BoDIND
۰.۰۰۷	۲۳.۷۲۵	۰.۰۰۰	۱۱۷.۸۱۶	SIZE
۰.۳۵۰	-۱۹.۸۵۷	۰.۰۰۰	۲۰۲.۶۸۲	AUD
۰.۰۰۱	۱۱.۵۱۵	۰.۰۶۸	۱۴.۳۳۶	ListAGE
۰.۹۸۴	۰.۰۰۳	۰.۷۱۷	۲.۸۹۰	LEV
۰.۰۱۹	۲۰.۸۹۲	۰.۰۰۰	۱۹۱.۱۲۶	CUR
۰.۹۶۲	-۰.۶۲۵	۰.۰۷۵	۶۳.۵۰۷	loss
۰.۰۱۶	-۱۰.۱۵	۰.۰۴۱	-۷۸.۲۰۷	ROA
۰.۰۳۴	-۲۱۳.۰۲	۰.۰۰۰	-۱۶۱۳.۸	C
۰.۳۱۲		۰.۶۱۶		ضریب تعیین
۰.۲۵۷		۰.۵۸۵		ضریب تعین تعدیل شده
۵.۷۳۹		۲۰.۱۴۰		آماره F
۰.۰۰۰		۰.۰۰۰		Prob(F-statistic)
۲.۲۱۸		۱.۹۷۴		آماره دوربین واتسون

۳-۵) آزمون نرمال بودن توزیع خطاها

توزیع خطاها باید نرمال با میانگین صفر باشد، برای این منظور نمودار هیستوگرام مربوط به توزیع خطاهای مدل در نمودار (۱) ترسیم شده است. همانطور که مشخص است، توزیع خطاها تقریباً نرمال با میانگین صفر است.

نمودار (۱) - توزیع خطاهای مدل

۶- نتیجه گیری

هدف از این پژوهش جمع آوری شواهد برای بررسی رابطه قیمت گذاری خدمات حسابرسی با کیفیت سود و استقلال هیئت مدیره است و پس از بررسی آماری نتایج این پژوهش نشان می دهد که در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سالهای مورد بررسی رابطه با معنایی بین متغیرهای مذکور وجود ندارد. در پژوهش مشابهی که توسط لونیتس و دیموتوروپلوس^۱ (۲۰۱۱) در مورد شرکت های بورس آتن طی سال های ۲۰۰۰ تا ۲۰۰۴ انجام شده بود نتایج بیانگر وجود رابطه مثبت بین متغیرها بود و بیانگر این بود که قیمت گذاری خدمات حسابرسی با کیفیت سود گزارش شده و عوامل حاکمیت شرکتی در ارتباط است. از فقدان چنین رابطه ای در ایران می توان اینگونه برداشت نمود که اولاً حسابرسان ایرانی از سطح آگاهی لازم در مورد مفاهیم حاکمیت شرکتی برخوردار نیستند و همچنین طی سال های مورد بررسی قادر به برآورد حدود مدیریت سود و برقراری رابطه بین کیفیت سود و حق الزحمه حسابرسی نبودند.

1- Leventis & Dimitropoulos

محدودیتها

گروه پژوهش با محدودیت جمع آوری داده مخصوصاً در خصوص حق الزحمه حسابرسی شرکت ها رو به رو بودند و همین مساله منجر به کاهش در تعداد نمونه ها شد. اکنون می توان این سوال را مطرح کرد که چرا حق الزحمه حسابرسی در ایران افشا نمی شود و می تواند زمینه مناسبی برای پژوهش های آینده فراهم نماید. همچنین امید است با توجه بیشتر سازمان بورس اوراق بهادار تهران به عناصر حاکمیت شرکتی و الزام شرکت ها به ارائه گزارش در رابطه با این عناصر، نتیجه این پژوهش در طی سال های آینده تغییر کرده و نشانه های مثبتی رویت شود.

پیشنهاد برای انجام تحقیقات آتی

پیشنهاد می شود این تحقیق در سطح صنایع مختلف انجام شود و اثر ویژگی های صنایع بر حق الزحمه مورد مطالعه قرار گیرد، البته در صورتیکه بتوان مبالغ حق الزحمه حسابرسی مستقل را در سطح قابل اتکا و بدون محدودیت گردآوری کرد. پیشنهاد می شود در به بررسی علل عدم افشای صریح حق الزحمه حسابرسی پرداخته شود. پیشنهاد می شود در به بررسی رابطه بین ریسک حسابرسی و مدیریت سود و حق الزحمه حسابرسی پرداخته شود.

۷- منابع

- (۱) تنانی، محسن و سید محمد علوی (۱۳۹۲)، بررسی مقایسه ای عوامل موثر بر حق الزحمه حسابرسی صورت های مالی از منظر حسابرسان مستقل و مدیران اجرایی، دانش حسابرسی، شماره ۵۱، تابستان ۱۳۹۲، ص ۶۹-۸۸.
- (۲) جعفری، علی؛ جعفری، همت؛ رسانیان، امیر و رضا پورحسینی (۱۳۹۱)، بررسی رابطه متغیرهای هزینه نمایندگی و حق الزحمه حسابرسی، دانش حسابرسی، شماره ۴۸، پاییز ۱۳۹۱، ص ۱۳۵-۱۴۶.
- (۳) رجبی، روح الله و حمزه محمدی خوشنوی (۱۳۸۷)، هزینه های نمایندگی و قیمت گذاری خدمات حسابرسی، بررسی های حسابداری و حسابرسی، شماره ۵۳، پاییز ۱۳۸۷، ص ۳۵-۴۵.
- (۴) ستایش، محمدحسین و اصغر قربانی و مریم گل محمدی (۱۳۸۹)، بررسی تاثیر حاکمیت شرکتی بر هموارسازی سود شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، فصلنامه تحقیقات حسابداری و حسابرسی، شماره ۷، پاییز ۱۳۸۹، ص ۳۴.
- (۵) علوی طبری، سید حسین و مژگان رباط میلی و فرزانه یوسفی اصل (۱۳۹۱)، مسئله نمایندگی و قیمت گذاری خدمات حسابرسی مستقل آزمونی مبتنی بر فرضیه جریان های نقدی آزاد، بررسی های حسابداری و حسابرسی، دوره ۱۹، ص ۹۷.
- (۶) علوی طبری، سید حسین و روح الله رجبی و منصوره شهبازی (۱۳۹۰)، رابطه نظام راهبری و حق الزحمه حسابرسی مستقل شرکت ها، دانش حسابداری، شماره ۵، تابستان ۱۳۹۰، ص ۷۵.
- (۷) کردستانی، غلامرضا و مصطفی رحیمی (۱۳۸۹)، بررسی رابطه بین کیفیت حسابرسی با هزینه سرمایه سهام عادی و مدیریت سود، فصلنامه مطالعات حسابداری، شماره ۲۶، تابستان ۱۳۸۹، ص ۷۱.

۸) نمازی، محمد و انور بایزیدی و سعید جبار زاده کنگرلویی (۱۳۹۰)، بررسی رابطه بین کیفیت حسابرسی و مدیریت سود شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، فصلنامه تحقیقات حسابداری و حسابرسی، شماره ۹، بهار ۱۳۹۰، ص ۴.

۹) نیکبخت، محمدرضا و محسن تنانی (۱۳۸۹)، از مومن عوامل موثر بر حق الزحمه حسابرسی صورت های مالی، پژوهش های حسابداری مالی، شماره ۴ ف تابستان ۱۳۸۹، ص ۱۱۲.

- 1- Abbott, L. J., Parker, S., Peters, G., & Raghunanda, K. (2003). The association between audit committee characteristics and audit fees. *Auditing: A Journal of Practice and Theory*, 22(1), 17-32.
- 2- Agrawal, A., & Knoeber, C. (1996). Firm performance and mechanisms to control agency problems between managers and shareholders. *Journal of Financial and Quantitative Analysis*, 31(3), 377-397.
- 3- Antle, R., Gordon, E., Narayanamoorthy Ganapathi, G., & Zhou, L. (2006). The joint determination of audit fees, non-audit fees and
- 4- Ballas, A. A. (1999). Privatizing the statutory auditing services in Greece. *Accounting, Business and Financial History*, 9(3), 349 & 373.
- 5- Barber, W. R., Brooks, E. H., & Ricks, W. E. (1987). An empirical investigation of the market for audit services in the public sector. *Journal of Accounting Research*, 25(2), 293&305.
- 6- Barton, J. (2005). Who cares about auditor reputation? *Contemporary Accounting Research*, 22(3), 549&586.
- 7- Bathala, C. T., & Rao, R. P. (1995). The determinants of board composition: an agency theory perspective. *Managerial and Decision Economics*, 16(1), 59&69.
- 8- Caramanis, C. V. (1999). International accounting firms versus indigenous auditors: intra-professional conflict in the Greek auditing profession 1990-1993. *Critical Perspectives on Accounting*, 10(2), 153&196.
- 9- Caramanis, C., & Lennox, C. (2008). Audit effort and earnings management. *Journal of Accounting and Economics*, 45(1), 116&138.
- 10- Caramanis, C., & Spathis, C. (2006). Auditee and audit firm characteristics as determinants of audit qualifications: evidence from the Athens stock exchange. *Managerial Auditing Journal*, 21(9), 905&920.
- 11- Carcello, J., Hermanson, D., Neal, T., & Riley, R. (2002). Board characteristics and audit fees. *Contemporary Accounting Research*, 19(2), 365&385.
- 12- DeAngelo, L. E. (1981a). Auditor independence, "low balling", and disclosure regulation. *Journal of Accounting and Economics*, 3(2), 113&127.
- 13- DeAngelo, L. E. (1981b). Auditor size and audit quality. *Journal of Accounting and Economics*, 3(3), 113&127.
- 23) Dechow, P. M., Sloan, R. G., & Sweeney, A. P. (1995). Detecting earnings management. *The Accounting Review*, 70, 193&225.
- 14- Dechow, P., Sloan, R., & Sweeney, A. (1996). Causes and consequences of earnings manipulation: an analysis of firms subject to enforcement actions by the SEC. *Contemporary Accounting Research*, 13(1), 1&36.

- 15- Defond, M., & Jiambalvo, J. (1994). Debt covenant violation and manipulation of accruals: accounting choice in troubled companies. *Journal of Accounting and Economics*, 17(1), 145&176.
- 16- DeFond, M. L., & Park, C. W. (1997). Smoothing income in anticipation of future earnings. *Journal of Accounting and Economics*, 23(2), 115&139.
- 17- Elliott, J., & Shaw, W. (1988). Write-offs as accounting procedures to manage perceptions. *Journal of Accounting Research*, 26(1), 91&126.
- 18- Fama, E. K., & Jensen, M. C. (1983). Separation of ownership and control. *Journal of Law and Economics*, 26(3), 301&325.
- 19- Fan, J., & Wong, T. (2005). Do external auditors perform a corporate governance role in emerging market? Evidence from East Asia. *Journal of Accounting Research*, 43(1), 35&72.
- 20- Fan, J. P. H., & Wong, T. J. (2004). Do external auditors perform a corporate governance role in emerging markets? Evidence from East Asia. *Journal of Accounting Research*, 43(1), 35&72.
- 21- Francis, J. (1984). The effect of audit firm size on audit prices: a study of the Australian market. *Journal of Accounting and Economics*, 6(1), 133&151.
- 22- Francis, J. R. (2006). Are auditors compromised by nonaudit services? Assessing evidence. *Contemporary Accounting Research*, 23(3), 747&760.
- 23- Francis, J., & Simon, D. (1987). A test of audit pricing in the small-company segment of the U.S. audit market. *The Accounting Review*, 62(1), 145&157.
- 24- Francis, J. R., & Wilson, E. R. (1988). Auditor change: a joint test of theories relating to agency costs and auditor differentiation. *The Accounting Review*, 63(4), 663&682.
- 25- Ghicas, D. C., Papadaki, A., Siougle, G., & Sougiannis, T. (2008). The relevance of quantifiable audit qualifications in the valuation of IPOs. *Review of Accounting Studies*, 13(4), 512&550.
- 26- Gilson, S. C. (1990). Bankruptcy, boards, banks and blockholders. *Journal of Financial Economics*, 27(2), 355&387.
- 27- Hansen, S. C., & Watts, J. S. (1997). Two models of the auditor-client interaction: tests with United Kingdom data. *Contemporary Accounting Research*, 14(2), 23&50.
- 28- Hay, C., Knechel, W. R., & Wong, N. (2006). Audit fees: a meta-analysis of the effect of supply and demand attributes. *Contemporary Accounting Research*, 23(1), 141&191.
- 29- Jensen, M. C., & Meckling, W. (1976). Theory of the firm: managerial behavior, agency costs and ownership structure. *Journal of Financial Economics*, 3(2), 305&360.
- 30- Jones, J. (1991). Earnings management during import relief investigations. *Journal of Accounting Research*, 29(2), 193&228.
- 31- Kinney, W., & McDaniel, L. (1989). Characteristics of firms correcting previously reported quarterly earnings. *Journal of Accounting and Economics*, 11(1), 71&94.
- 32- Klein, A. (2002). Audit committee, board of director characteristics and earnings management. *Journal of Accounting and Economics*, 33(3), 375&400.
- 33- McNichols, M., & Wilson, G. P. (1988). Evidence of earnings management from the provision for bad debt. *Journal of Accounting Research*, 26(1), 1&31.

- 34- Mitra, S., Hossain, M., & Deis, D. R. (2007). The empirical relationship between ownership characteristics and audit fees. *Review of Quantitative Finance and Accounting*, 28(2), 257&285.
- 35- Lacker, D. F., & Richardson, S. A. (2004). Fees paid to audit firms, accrual choices and corporate governance. *Journal of Accounting Research*, 42(3), 625&658.
- 36- Peasnell, K. V., Pope, P. E., & Young, S. (2000). Accrual management to meet earnings targets: UK evidence pre- and post-Cadbury. *British Accounting Review*, 32(3), 415&445.
- 37- Rediker, K. J., & Seth, A. (1995). Board of directors and substitution effects of alternative governance mechanisms. *Strategic Management Journal*, 16(1), 85&99.
- 38- Reynolds, J., Deis, D., & Francis, J. R. (2004). Professional service fees and auditor objectivity. *Auditing: A Journal of Practice and Theory*, 23(1), 29&52.
- 39- Simunic, D. A. (1984). Auditing, consulting and auditor independence. *Journal of Accounting Research*, 22(4), 679&702.
- 40- Spathis, C. T. (2002). Detecting false financial statements using published data: some evidence from Greece. *Managerial Auditing Journal*, 17(4), 179&191.
- 41- Spathis, C. T. (2003). Audit qualification, firm litigation and financial information: an empirical analysis in Greece. *International Journal of Auditing*, 7(1), 71&85.
- 42- Subramanyam, K. R. (1996). The pricing of discretionary accruals. *Journal of Accounting and Economics*, 22(2), 249&281.
- 43- Teoh, S., Welch, I., & Wong, T. (1998). Earnings management and the underperformance of seasoned equity offerings. *Journal of Financial Economics*, 50, 63&99.
- 44- Tsui, J., Jaggi, B., & Gul, F. (2001). CEO domination, discretionary accruals and audit fees. *Journal of Accounting, Auditing and Finance*, 16(2), 189&207.
- 45- Walker, K. B., & Johnson, E. N. (1996). A review and synthesis of research on supplier concentration, quality and fee structure in non-U.S. markets for auditor services. *The International Journal of Accounting*, 31(1), 1&18.
- 46- Wang, D. (2006). Founding family ownership and earnings quality. *Journal of Accounting Research*, 44(3), 619&656.
- 47- Warfield, T., Wild, J., & Wild, K. (1995). Managerial ownership, accounting choices, and informativeness of earnings. *Journal of Accounting and Economics*, 20(1), 61&91.
- 48- Watts, R. L., & Zimmerman, J. L. (1983). Agency problems, auditing, and the theory of the firm: some evidence. *Journal of Law and Economics*, 26(3), 613&633.